

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΔΕΕΣ	ΜΟΔΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	-------	------	------------	----------	--------

Πώς το 2013 θα γίνει δημιουργικό

Τα καλώς και τα κακώς καμωμένα του 2012 και οι προκλήσεις που μας επιφυλάσσει ο χρόνος που έρχεται

Το 2012 μας αφήνει εξουθενωμένους και με έντονο τον φόβο, την αβεβαιότητα για το μέλλον. Πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι μετά την ανάπαυλα των γιορτών, θα έχουμε νέες δυσάρεστες ειδήσεις, μια ακόμα όξυνση της κρίσης. Άλλοι, συγκρατημένα αισιόδοξοι, θεωρούν ότι ίσως το 2013 να ει-

ναι μια χρονιά κατά την οποία θα αρχίσει να ακοφαίνεται λίγο φως στην άκρη του τούνελ. Η συγκρατημένη αυτή αισιοδοξία έχει βέβαια να κάνει με κάποια θετικά που παρατηρήθηκαν μέσα σε αυτήν την πραγματικά δύσκολη χρονιά που μας αφήνει. Η έστω και

εύθραυστη σταθερότητα της τρικομματικής κυβέρνησης συνεργασίας, η ανάδειξη του κ. Αντώνη Σαμαρά σε υπεύθυνο ηγέτη, το κλείσιμο της χρονιάς με μια θετική εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό, όλα αυτά κάνουν πολλούς να αισιοδοξούν λίγο. Από την άλλη, η χώρα δεν έχει μπει στο Μνημόνιο να

αντιμετωπίσει - πρέπει και να κυβερνηθεί και ίσως αυτός ο συνδυασμός (η τήρηση των δεσμεύσεών μας απέναντι στους πιστωτές, η αναδιάρθρωση του δημόσιου τομέα και παράλληλα η ουσιαστική διακυβέρνηση της χώρας σε όλους τους τομείς) να είναι μια μεγάλη πρόκληση για τη χρονιά που έρχεται.

Σε κάθε περίπτωση, η «Κ», μέσα από τις πένες διακεκριμένων ειδικών και αναλυτών από διάφορους τομείς, επιχειρεί σήμερα ένα είδος απολογισμού και ταυτόχρονα τους ζητεί να εκφράσουν τις προσδοκίες τους, ακόμα και τις προβλέψεις τους για τη νέα χρονιά.

Αντιμετωπίζοντας τους δαίμονές μας

Του ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ*

Το 2012 ήταν μια πολύ δύσκολη χρονιά για την Ελλάδα - αλλά σαφώς καλύτερη απ' ό,τι θα μπορούσε να είναι. Παρά την εκτόξευση της ανεργίας στο 25% (στους νέους πάνω από το 50%) και τη δραματική συρρίκνωση του ΑΕΠ, το 2013 δεν μας βρίσκει αντιμετώπους με την καταστροφική την οποία πολλοί φοβόμασταν. Σε αυτό συνέβαλαν οι πολιτικές εξελίξεις στην Ευρωζώνη και την Ελλάδα. Η κυβέρνηση Παπαδήμου κατάφερε να οργανώσει τη μεγαλύτερη στην παγκόσμια ιστορία ανταλλαγή (και παραγραφή) κρατικού χρέους και να υποχρεώσει τους πολιτικούς ηγέτες να αρχίσουν να αντιμετωπίζουν την πραγματικότητα. Σημειώθηκε μια ριζική μεταστροφή στη θέση των πολιτικών μας, παρ' όλης τις αναμενόμενες αναταράξεις. Ο κ. Σαμαράς, με την ανάληψη της εξουσίας, άλλαξε άρδην τις θέσεις και τη ρητορική του και ο κ. Τσίπρας σταδιακά μεταστρέφεται, συναισθανό-

νόρθωση, χωρίς να εξηγούν το πώς. Στον τομέα της εφαρμογής, τα προβλήματα είναι ακόμη οξύτερα. Η εντυπωσιακή έλλειψη αξιοπιστίας κυβερνητικών στελεχών και ο νεοτισμός περιορίζουν τις όποιες δυνατότητες αλλαγής. Η καθυστέρηση της στελέκωσης του μόνιμου διευθυντικού προσωπικού στον δημόσιο τομέα συνεχίζει τη γενικευμένη παράλυση του κρατικού μηχανισμού. Η λειτουργία της Task Force δεν ανταποκρίνεται στις περιστάσεις, μιας και δεν έχει ούτε την εξουσιοδότηση ούτε τις δεξιότητες να προβεί στις ριζικές οργανωτικές τομές που χρειάζονται. Μικροσυμφέροντα, όπως αυτά που σκανδαλώδως υπερμάχονται οι εργαζόμενοι της Βουλής ή, έτι πιο επικίνδυνο, οι δικαστές, περιορίζουν τη δυνατότητα των αναγκαιών αλλαγών. Παρά τον προβληματισμό, ο κ. Σαμαράς δεν δείχνει να έχει την τόλμη να προωθήσει το τεράστιο μεταρρυθμιστικό έργο.

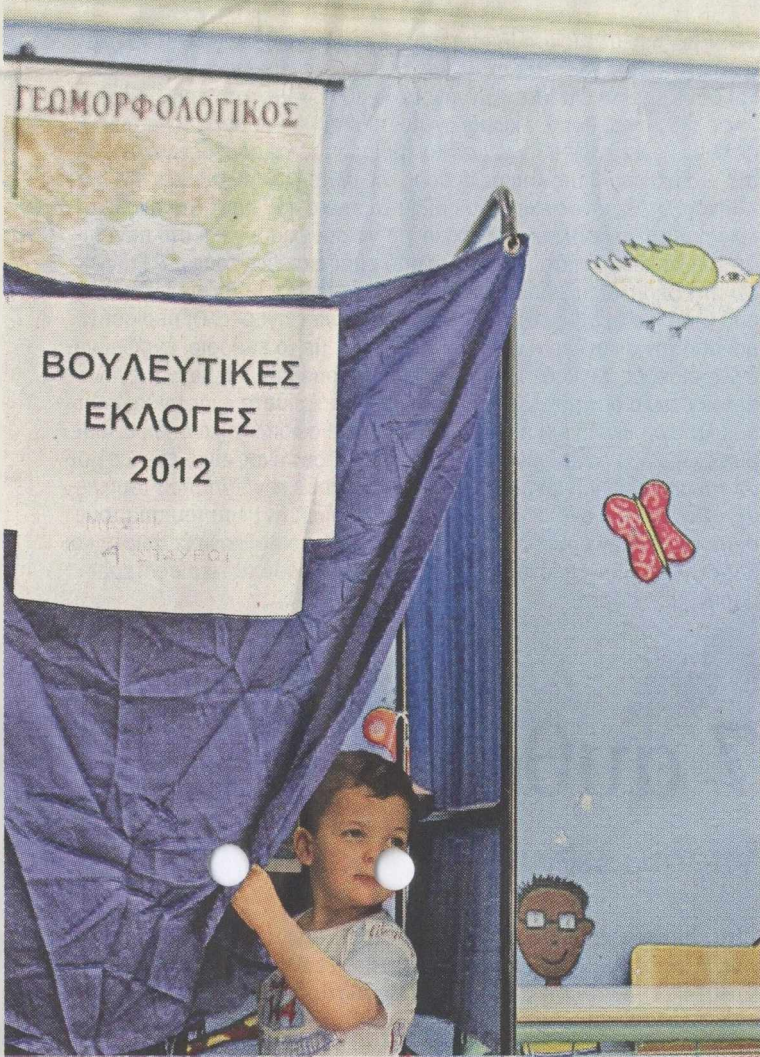
Το 2013 θα είναι το πιο καθοριστικό έτος στην πρόσφατη ιστορία μας. Εχοντας (οριακά) επιτύχει την πολυπόθητη οικονομική υποστήριξη των πιστωτών μας πρέπει πλέον να αντιμετωπίσουμε τους βαθύτερους δαίμονές μας: Πρέπει να δεχθούμε ότι δεν είναι τοκογλυφία οι πιστωτές που μας χρεώνουν λιγότερα απ' όσα οι ίδιοι χρεώνονται στις αγορές για τα δανειά τους. Οτι δεν φαίνεται οι κερδοσκοποί για την πτώση της ανταγωνιστικότητάς μας. Οτι η μνημειώδης διαφθορά και η συστημική φοροδιαφυγή δεν οφείλονται στους Γερμανούς. Οτι τα λειτουργικά νοσοκομεία, οι φαύλες πολεοδομίες και οι αναποτελεσματικοί δημόσιοι υπάλληλοι δεν είναι τα αποτελέσματα του «άκρατου νεοφιλελευθερισμού» ή των «μνημονιακών συμφερόντων». Οτι ο μετασχηματισμός της δημόσιας διοίκησης, η αξιολόγηση και οπωσδήποτε η δυνατότητα απόλυσης δημοσίων υπαλλήλων δεν έχει να κάνει με τα καπρίτσια των δανειστών μας αλλά με την κοινωνική δικαιοσύνη. Και να συνεიდωτοποιήσουμε ότι για να επανέλθει η ανάπτυξη χρειάζονται επενδύσεις, που ακόμη εμποδίζονται από τις δημόσιες δυσλειτουργίες και την πολιτική αβεβαιότητα.

Το 2013 θα είναι η χρονιά κατά την οποία θα δοκιμαστεί το πολιτικό σύστημα και η δημόσια διοίκηση. Η μεγάλη πρόκληση είναι η πραγματική αναδιάρθρωση της διοίκησης και του κράτους. Χρειάζεται πραγματική θέληση και νέες δομές περισσότερο απ' ό,τι νέα πρόσωπα. Το πρόβλημα δεν είναι τόσο το «λόμπι της δραχμής», όσο το πλέγμα των συνθηκών και μικροσυμφερόντων στο Δημόσιο και τους προστατευόμενους του ιδιώτες. Η αντιμετώπισή τους απαιτεί τόλμη και ρηξικέλευθες πρωτοβουλίες. Είναι ζητήματα εθνικής επιβίωσης.

* Ο κ. Μιχ. Γ. Ιακωβίδης κατέχει την Έδρα Επικειρηματικότητας και Καινοτομίας Sir Donald Gordon στο London Business School και είναι εναρκτής καθηγητής στο NYU-Stern.

Στα θετικά του 2012 ήταν η ανάδειξη του κ. Αντώνη Σαμαρά σε υπεύθυνο ηγέτη μιας, έστω και εύθραυστης σταθερότητας, τρικομματικής κυβέρνησης συνεργασίας, η οποία κατάφερε να μεταβάλει την εικόνα της Ελλάδας στο εξωτερικό.

Οι δύο κοινοβουλευτικές εκλογές του 2012 απείλησαν να πάνε την Ελλάδα στην κόλαση. Κανένα έθνος στη Δυτική Ευρώπη (με εξαίρεση ίσως την Ιταλία) από το 1945 δεν βίωσε σε τέτοιο βαθμό την κατάρρευση του εδραιωμένου πολιτικού συστήματος.

Φτάσαμε στην άκρη του γκρεμού

Του KEVIN FEATHERSTONE*

Το 2012 θα καταγραφεί ως μια από τις χειρότερες χρονιές της πρόσφατης ελληνικής ιστορίας - η χειρότερη από το 2011. Οχι μόνο βάθυνε, αλλά διέυρνε τον εφιαλτικό της αντίκτυπο σε πολλά τμήματα της ελληνικής κοινωνίας και πολιτικής. Το 2012 ήταν μια χρονιά που όλοι θέλουμε να ξεχάσουμε. Ωστόσο, περίζει και πολλά μνύματα που δεν πρέπει να αγνοηθούν. Ποιος μπορεί να δει με υπερφάνεια τον τερματισμό της κυβέρνησης Παπαδήμου; Γεννημένη από ένα σφάλμα -την απόρριψη του δημοψηφίσματος που θα μπορούσε να προσδώσει μεγαλύτερη βεβαιότητα στη δημόσια συζήτηση για την έξοδο από την κρίση- υπήρξε μια βραχυπρόθεσμη λύση στην οποία δεν δόθηκε χρόνος να πετύχει περισσότερα. Ακολούθησαν οι δύο κοινοβουλευτικές εκλογές που απείλησαν να πάνε την Ελλάδα στην κόλαση. Για εκείνους που πιστεύουν ότι η θέση της Ελλάδας είναι στην Ε.Ε. και την Ευρωζώνη, οι εκλογές αυτές ήταν σχεδόν καταστροφικές. Κανένα έθνος στη Δυτική Ευρώπη (με εξαίρεση ίσως την Ιταλία των αρχών της δεκαετίας του '90) από το 1945 δεν βίωσε σε τέτοιο βαθμό την κατάρρευση του εδραιωμένου πολιτικού του συστήματος.

Ο σεισμός αυτός είχε δριμύτατο αντίκτυπο. Η πολιτική ρητορική έγινε πιο πολωμένη και πιο βίαια. Ένα νεοναζιστικό κόμμα εμφανίζεται πλέον στην τρίτη θέση των δημοσκοπήσεων. Σήμερα οι δρόμοι είναι λιγότερο ασφαλείς. Οι εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες αισθάνονται πιο απειλούμενες από ποτέ σ' ένα σύστημα που «τσουβαλιάζει» ακόμα και τους νόμιμους πρόσφυγες στην «απεχθή» κατηγορία του «λαθρομετανάστη». Μια εύθραυστη τρικομματική κυβέρνηση φαντάζει το τελευταίο φράγμα πριν από το χάος και την απομόνωση στην Ευρώπη. Η ελίτ απαντά με πολιτικές απαγορεύσεις, αγωνιζόμενη να αντιμετωπίσει τα συμπτώματα, αφού δεν έχει τη δυνατότητα να απομακρύνει τα αίτια τους. Η ανάδειξη στην εξουσία νέων προσώπων και κομμάτων μετά τις εκλογές δεν μεταβάλλει καθόλου τη λίστα των προβλημάτων τα οποία πρέπει επιτακτικά να αντιμετωπισθούν. Οι προκλήσεις παραμένουν η αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης και η προώθηση των δομικών μεταρρυθμίσεων που θα δώσουν στην οικονομία τη δυνατότητα να αναπτύχθει καλύτερα και να γίνει πιο ανταγωνιστική.

Παρ' όλα αυτά, μετά απ' αυτήν τη φρικτή χρονιά υπάρχουν ουσιαστικοί λόγοι για τους οποίους το 2013 αναμένεται να είναι καλύτερο. Το δεύτερο πακέτο στήριξης εξασφαλίστηκε, όπως και η τελευταία δόση. Υπάρχει μια αργοπορημένη ευρωπαϊκή αναγνώριση ότι η Ελλάδα πέτυχε μια άνευ προηγούμενου δημοσιονομική προσαρμογή και πως η γερμανική επιμονή στην ύφεση επιδεινώνει την κατάσταση. Το 2012, η Γερμανία έμοι-

αζε λιγότερο ικανή να κερδίσει τις μάχες στο εσωτερικό της Ε.Ε. απ' ό,τι παλαιότερα, ενώ η εκλογή του Φρανσουά Ολάντ συνέβαλε στο να γείρει κάπως η πλάστιγγα. Οποιοσ πιστεύει ότι η καγκελάριος Μέρκελ θα επιτρέψει μια ακόμα ελληνική κρίση πριν από τις κοινοβουλευτικές εκλογές του φθινοπώρου αυταπατάται: Μέχρι τότε, τουλάχιστον, η Ελλάδα είναι ασφαλής. Η βελτίωση της εικόνας της ελληνικής οικονομίας αναγνωρίστηκε πρόσφατα από τη Standard and Poor's.

Στο εσωτερικό, τα τρία κόμματα του κυβερνητικού συνασπισμού φιλονικούν πέραν του δέοντος για να είναι πραγματικά αποτελεσματικά, αλλά όλα δείχνουν πως μοιράζονται την πεποίθηση ότι είναι εγκλωβισμένα σ' ένα είδος συμφώνου αυτοκτονίας - αν επιτρέψουν μια κατάρρευση της κυβέρνησης πριν φανούν τα πρώτα πραγματικά σημάδια ανάκαμψης, είναι και τα τρία εκλογικά καταδικασμένα. Οι εταίροι της Ελλάδας στην Ε.Ε. μοιάζουν πεπει-

Το μέλλον της Ελλάδας απειλείται από συμπεριφορές και μια κουλτούρα που έχει βαθύτερες ρίζες.

σμένοι ότι συνδιαλέγονται με μια κυβέρνηση στην Αθήνα που εννοεί αυτά που λέει.

Αρα, τόσο τα σημάδια από την Ευρώπη, όσο και αυτά από το εσωτερικό δείχνουν προς τη σωστή κατεύθυνση. Πόσο μακριά θα πάει η Ελλάδα είναι κάτι που μένει να φανεί. Τα κόμματα που απαρτίζουν τον κυβερνητικό συνασπισμό επέστρεψαν στις παλιές τους συνήθειες και συμφώνησαν να διανέμουν μεταξύ τους τα δημόσια αξιώματα. Οι δικαστές κατέφυγαν σε απεργιακές κινητοποιήσεις απαιτώντας οι δώδεκα μισθοί τους να ισοδυναμούν με δεκατέσσερις. Ένας υπουργός τους διαβεβαίωσε πως όταν η χώρα λάβει την τελευταία δόση, τα αιτήματά τους θα ικανοποιηθούν, les και οι δανειστές δεν ακούνε. Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης επιτυγχάνονται με πολύ κόπο και κατόπιν αμβλύνονται υπό το βάρος των διαδηλώσεων. Οι εκλογές για την ανάδειξη του Συμβουλίου Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών αναβλήθηκαν προσωρινά όταν φοιτητές εισέβαλαν στο ίδρυμα και αχρήστευσαν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή που διευκόλυνε τη ψηφοφορία. Τα μαθήματα του 2012 είναι, λοιπόν, ξεκάθαρα. Το μέλλον της Ελλάδας δεν απειλείται από έναν ή δύο «αποτυχημένους» πολιτικούς, αλλά από συμπεριφορές και μια κουλτούρα που έχει ευρύτερες και βαθύτερες ρίζες.

* Ο κ. Kevin Featherstone είναι καθηγητής Σύγχρονων Ελληνικών Μελετών και διευθυντής του Ελληνικού Παρατηρητηρίου στο London School Of Economics.

Η χρονιά που παραλίγο να μας καταστρέψει ο λαϊκισμός

Του ΝΙΚΟΥ ΜΑΡΑΝΤΖΙΑΗ*

Το 2012 υπήρξε αναμφίβολα η χρονιά, που η λαϊκιστική αντιμνημονιακή υστερία παραλίγο να ρίξει τη χώρα στα βράχια. Το αποτέλεσμα των εκλογών του Ιουνίου αποτέλεσε ανάσα για τη χώρα και τώρα έγκειται αποκλειστικά στην κυβέρνηση και τις δυνατότητες που την απαρτίζουν αν θα γίνει η απαρχή μιας νέας οικονομικής ανάπτυξης και πολιτικής αναγέννησης. Ο λαϊκισμός, βέβαια, δεν αποτέλεσε χαρακτηριστικό μόνο της χρονιάς που πέρασε. Ως βασική συνιστώσα των περισσότερων πολιτικών κινήματων της μεταπολίτευσης διαμόρφωσε τον χαρακτήρα της κομματικής αντιπαράθεσης αυτήν την περίοδο. Άλλοτε ο λαϊκισμός είχε αριστερόστροφα χαρακτηριστικά, αναδεικνύοντας ως ιερή αγέλαδα τους «μη προνομιούχους» που συγκρούσαν με το «κατεστημένο» και τους ξένους

και άλλοτε είχε δεξιόστροφα και συντηρητικά χαρακτηριστικά, ταυτίζοντας τον λαό της Εκκλησίας με το έθνος. Η οικονομική κατάρρευση του 2009 έφερε στην επιφάνεια έναν επιθετικό λαϊκισμό, ταυτόχρονα αριστερόστροφο και δεξιόστροφο, που ως κοινωνικό κίνημα πήρε τον χαρακτήρα των αγανακτισμένων του 2011 και πολιτικά αποτυπώθηκε στις εκλογές του 2012. Το 2011 ο λαϊκισμός μετέτρεψε τη χώρα σε μια αλόγη μάζα που περιφερόταν προς απροσδιόριστες κατευθύνσεις, σαν ένα ακυβέρνητο καράβι, ωθούμενη κυρίως από τη θυμική κατάσταση των πολιτών και το μέγεθος της αφροσύνης των ποφύλων ηγεστών. Τη μια μέρα, για παράδειγμα, οι αγανακτισμένοι συγκεντρώνονταν κατά χιλιάδες στις πλατείες για να υβρίζουν το κοινοβούλιο και τους πολιτικούς, και την άλλη μέρα παρακαλούσαν να αναλάβει τις τύχες της χώρας ένας

μετριοπαθής, «μνημονιακός» τεχνοκράτης. Το 2012, οι εκλογές του Μαΐου αποτέλεσαν ένα εκλογικό αποκορύφωμα της ανόδου του αντιμνημονιακού λαϊκισμού που χτύπησε σαν τσουνάμι το δικομματικό σύστημα, επιφέροντας τεκτονικές σμασίες αλλαγές στην πολιτική ζωή. Τρεις πολιτικές δυνάμεις βγήκαν κερδισμένες: ο ΣΥΡΙΖΑ, οι Ανεξάρτητοι Έλληνες και η Χρυσή Αυγή. Ο πρώτος αποτελεί σήμερα τον συγκερασμό του εθνολαϊκισμού του βαθέος ΠΑΣΟΚ και της αντισυστημικής παράδοσης της κομμουνιστικής και μετακομμουνιστικής Αριστεράς στη χώρα μας. Οι ΑΝΕΛ συνητοούν ένα είδος πολιτικής έκφρασης του δεξιού λαϊκισμού, βασιζόμενοι στο αντι-δυτικό υπόβαθρο που είχε καλλιεργηθεί στους κόλπους της ελληνικής Δεξιάς από τη δεκαετία του '90. Η Χρυσή Αυγή, τέλος, είναι η έκφραση του αντιδραστικού

λαϊκισμού, που περιστρέφεται γύρω από τις αξίες του αυταρκτικού εθνικισμού, του ρατσισμού και της μη ανεκτικότητας, κινητοποιώντας κυρίως νέους, αποξενωμένους και απολιτικούς ψηφοφόρους. Ο αντιμνημονιακός λαϊκισμός σε όλες τις εκδοχές του, επέβαλε την ατζέντα του στις εκλογές του 2012. Δεν υπήρξαν παρά ελαχίστες δυνατότητες, που υποστήριξαν με συνέπεια, πως τα μνημόνια δεν ήταν παρά η συνέπεια της ελληνικής κρεοκοπίας και κακοδιαχείρισης και όχι η αιτία της κρίσης. Ουσιαστικά στις εκλογές αντιπαράτεθηκαν οι ήπιοι αντιμνημονιακοί με τους εξάλλους αντιμνημονιακούς. Ευτυχώς, για τη χώρα, κέρδισαν οι πρώτοι.

Ο λαϊκισμός λειτουργήσει, όμως, και ως θερμομέτρο της πολιτικής παθολογίας στη χώρα και ανέδειξε σημαντικές όψεις των προβλημάτων του πολιτικού συστήματος. Η σημαντικότερη πτυχή αυτής της πα-

θογένειας σχετίζεται με την κουλτούρα και τη χρόνια συμπεριφορά της πολιτικής ελίτ. Πρόκειται για το φαινόμενο, που είχε αποκαλέσει «διαπλοκή»: αδιαφανείς, κάτω από το τραπέζι συναλλαγές ανάμεσα στην επιχειρηματική ελίτ, τις ομάδες πίεσης και το πολιτικό προσωπικό, ιδιαίτερα την εκτελεστική εξουσία. Η διαπλοκή είχε δύο δραματικές συνέπειες. Οικονομικά οδήγησε τη χώρα στα βράχια, διευρύνοντας αλόγιστα τις δημόσιες δαπάνες και αυξάνοντας το κόστος παραγωγής και υπηρεσιών. Εξυπηρετώντας τις επιθυμίες της κάθε ομάδας συμφερόντων και του κάθε επιχειρηματία με πρόσβαση στο πολιτικό σύστημα και με συναλλαγές κάτω από το τραπέζι, η διαπλοκή δημιουργήσει μια φούσκα που έσκασε. Πολιτικά, οδηγήθηκε αρχικά σε μια κρίση αντιπροσώπευσης, και στη συνέχεια σε μια δραματική κρίση νομιμοποίησης και ισχυρή ζήτηση για αυ-

ταρχισμό – που ευτυχώς δείχνει να περιορίζεται σταδιακά. Υπό την οπτική αυτή, η κινητοποίηση και η εξαλλοσύνη που παρήγε ο λαϊκισμός μπορεί να αποδειχτεί χρήσιμη για τις καθιερωμένες και μετριοπαθείς δυνάμεις του ελληνικού κοινοβουλευτισμού, εφόσον, βέβαια, πάρουν το μάθημα, αντιληφθούν την απειλή και αποφασίσουν να αλλάξουν για το συμφέρον κυρίως της χώρας. Αν έπρεπε να κλείσω με δύο ευχετήριες λέξεις για το 2013 θα απαντούσα έτσι: «περεστρόικα» και «γκλάσνοστ». Ανασυγκρότηση του κράτους και των λειτουργιών του, ώστε, επιτέλους, να αξίζει τα λεφτά του και διαφάνεια μέσα στους θεσμούς και την πολιτική ζωή.

* Ο κ. Νίκος Μαραντζιάης είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου στην Πράγα και στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας.

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΔΕΕΣ	ΜΟΔΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	-------	------	------------	----------	--------

«Και τότε ρίξανε τον κλήρο»

Του **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΧΕΚΙΜΟΓΛΟΥ***

Η πιο σημαντική εξέλιξη του 2012 είναι ότι η κρατική γραφειοκρατία διατήρησε την κοινωνική και πολιτική εξουσία, αλλά και το μέγεθός της.

Η κρατική γραφειοκρατία -αιρετή και διορισμένη, κεντρική και περιφερειακή, υψηλή, μεσαία και παρακατιανή- είναι η κυρίαρχη τάξη της ελληνικής κοινωνίας. Δεν είναι διοικητική γραφειοκρατία δυτικού τύπου. Είναι η αυθεντική συνέχεια της οθωμανικής γραφειοκρατίας. Ελέγχει ασφυκτικά τη διαδικασία παραγωγής και ιδιοποιείται τη λέοντσιο μερίδα του κοινωνικού πλεονάσματος, αφήνοντας τα περισσεύματα στην τάξη των επιχειρηματιών και ψίχουλα στην εργατική τάξη (αυτή που ονομάζεται κατ' ευφημισμό: «μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα»). Η μεθοδολογία των γραφειοκρατών ήταν -πριν από την κρίση- έξι φορές μεγαλύτερη από το σύνολο των κερδών Α.Ε. και ΕΠΕ. Ως εκ τούτου, σήμερα δεν υπάρχουν κέρδη στις Α.Ε. και ΕΠΕ.

Δύο είναι τα βασικά κριτήρια για να ανήκει κάποιος στη γραφειοκρατία: (α) Η αμοιβή και η εργα-

σιακή σχέση του να είναι ανεξάρτητες από την άσκηση των καθηκόντων του. (Θέλει δουλεύει, θέλει δεν δουλεύει, θέλει δουλεύει όπως λάχει). (β) Η άσκηση των καθηκόντων του να του επιτρέπει την αποκόμιση ίδιου πολιτικού, κοινωνικού ή ιδεολογικού οφέλους με νομιμοφανή χαρακτήρα (πέραν της δωροληψίας). Ο βαθμός εκπλήρωσης αυτών των κριτηρίων καθορίζει και την ιεραρχική θέση καθενός στη γραφειοκρατική δομή.

Η εξαφάνιση μεγάλου μέρους των παραδοσιακών μικροαστών (μικροεπιχειρηματιών και αυτοαποκλόμενων) και η συρρίκνωση της εργατικής τάξης ήταν η δεύτερη σημαντική εξέλιξη εντός του 2012. Πόσοι ήταν ακριβώς οι εξαφανισθέντες μικροεπιχειρηματίες και πόσα ήταν τα χαμένα κεφάλαιά τους, μάλλον δεν θα μάθουμε ποτέ. Το μόνο βέβαιο είναι ότι το κεφάλαιο που έχασε ο μικρός επιχειρηματίας, όταν έκλεισε το μαγαζί του, ουδέποτε θα αναπληρωθεί. Ο απολέσας θα πάψει να εργάζεται στο προβλεπτό μέλλον, το ίδιο και οι υπάλληλοί του. Δεν θα πληρώνει φόρους, δεν θα αποδίδει ΦΠΑ, δεν θα

Ενώ η εργατική τάξη έμεινε πλέον η μισή σε σύγκριση με το 1985, η γραφειοκρατία διπλασιάστηκε.

Η γραφειοκρατία θα αποπειραθεί να αποκόψει ένα μέρος της περιφέρειάς της, ώστε ο κύριος όγκος της να παραμείνει άθικτος.

κρεώνεται με πρόστιμα. Εν γένει, θα στερήσει από την κρατική γραφειοκρατία τον ένα εκ των δύο μαστών που την τρέφουν.

Η εργατική τάξη είναι ο δεύτερος μεγάλος μαστός που τρέφει τη γραφειοκρατία, αν και η τελευταία πίστευε ανέκαθεν ότι τον μισθό της τον έχει εξασφαλισμένο ο καλός Θεός. Η εργατική τάξη συρρικνώθηκε και αυτή το 2012. Σε απόλυτους αριθμούς, έμεινε πλέον η μισή σε σύγκριση με το 1985, ενώ η γραφειοκρατία διπλασιάστηκε. Η γραφειοκρατία αυτοθαυμάζεται διότι κατάφερε να διατηρηθεί ακέραια, χάνοντας μόνον ένα μικρό μέρος των εισοδημάτων της, ενόσω οι άνεργοι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα σωρεύονται ο ένας πάνω στον άλλο, σχηματίζοντας πυραμίδες.

Η τρίτη εξέλιξη του 2012 ήταν ότι χρειάστηκαν τρία κόμματα για να εκφράσουν αυθεντικά την κρατική γραφειοκρατία ως κυβέρνηση και ένα τέταρτο για να την εκφράσει αυθεντικότερα ως αξιωματική αντιπολίτευση. Οι τρεις κυβερνητικές συνιστώσες εγγυώνται την καταβολή -έστω και κουτσουρεμένων- μισθών και η τέταρτη αντιπολιτευό-

μενη υπόσχεται μεγαλύτερους μισθούς και αποζημιώσεις. Υπήρξαν, βέβαια, και άλλοι, λιγότερο σοβαροί σχηματισμοί, που διεκδίκησαν την τιμή να εκπροσωπήσουν το θηρίο. Αλλά αυτό θέλει μια κάποια φινέτσα και δεν χωρούνε όλοι στο κοστούμι του εκπροσώπου.

Ελάχιστα αναρωτιούνται γιατί δεν εκπροσωπούνται τα συμφέροντα των μεγάλων επιχειρήσεων στο κοινοβούλιο, και αυτό είναι ασφαλές ένδειξη για την ιδεολογική κυριαρχία της κρατικής γραφειοκρατίας. Η εξυπηρέτηση των επιχειρηματικών συμφερόντων σημαίνει ότι διευκολύνονται οι επενδύσεις και η κερδοφορία. Εδώ και πολλά χρόνια, ούτε το ένα συμβαίνει ούτε το άλλο. Θα μπορούσε να συμβεί μόνον αν η κρατική γραφειοκρατία μετατρέπεται σε διοίκηση δυτικού τύπου, δηλαδή αν άρχιζε να υπηρετεί την κεφαλαιοκρατική λειτουργία αντί να την αναστέλλει. Η εξέλιξη αυτή, που αναμένεται από την εποχή του Οθωμανισμού, μόνον με θαύμα μπορεί πλέον να επιτευχθεί (η περίπτωση της «αστικής επανάστασης» αποκλείεται).

Πώς θα εξελιχθούν τα πράγματα το 2013; Όσο ο αριθμός των μικρο-

επιχειρηματιών, των αυτοαποκλόμενων και των εργατών θα συρρικνώνεται, θα συρρικνώνονται και τα φορολογικά έσοδα. Με δεδομένη την αδυναμία νέου εξωτερικού δανεισμού, η γραφειοκρατία έχει μόνο μία διέξοδο, για την οποία εξασφάλισε την ευλογία των θεσμικών δανειστών: Θα αποπειραθεί να αποκόψει ένα μέρος της περιφέρειάς της, ώστε ο κύριος όγκος να παραμείνει άθικτος. Στο θλιβερό άσμα «Ήταν ένα μικρό καράβι», το πλήρωμα επιλέγει τον κανιβαλισμό και τη διά κλήρου θυσία του νεότερου επιβάτη, ως μέσο για την επιβίωση των υπολοίπων. Οι εκτός εξουσίας (συνταξιούχοι) και οι ιεραρχικά κατώτερες ομάδες της γραφειοκρατίας έχουν ήδη κληρωθεί για «φάγωμα». Είναι η πρώτη φορά που θα εκδηλωθεί κανιβαλισμός στο εσωτερικό της ελληνικής γραφειοκρατίας. Αυτό δεν θα γίνει χωρίς αιματηρή σύγκρουση και όλα τα κόμματα θα αναδιαταχθούν στις ανάγκες της. Αλλά αυτό είναι μια άλλη, ενδιαφέρουσα ιστορία.

* Ο κ. Ευάγγελος Χέκιμογλου είναι συγγραφέας, διδάκτωρ οικονομολόγος ΑΠΘ.

Χρονια μεταίχμιο για την οικονομία

Του **ΓΚΙΚΑ Α. ΧΑΡΑΟΥΒΕΛΗ***

Τα δύο σενάρια του 2013. Το 2013 είναι η χρονιά που θα καθορίσει αν αντέξουμε την αυξανόμενη ανεργία, το κλείσιμο επιχειρήσεων, τις μειώσεις μισθών και συντάξεων και τους νέους φόρους, αν έχουμε τις δυνατότητες να αναδιοργανώσουμε το κράτος, ναβάλουμε διαφανείς κανόνες στη λειτουργία της οικονομίας, να μειώσουμε τη γραφειοκρατία και να διορθώσουμε τα κακώς κείμενα. Αν τα καταφέρουμε, τότε υπάρχει ένα αισιόδοξο μέλλον για τη χώρα μας και μια προοπτική για τα παιδιά μας. Αντίθετα, αν δεν έρθει νέα σημαντική ρευστότητα στην οικονομία και για πολλούς πολίτες τελειώσει ο κουμπαράς των ιδιωτικών αποταμιεύσεων, αν δεν σταθούν στα πόδια τους οι υγιείς επιχειρήσεις και δεν βάλουμε όλοι πλάτη στην κοινή προσπάθεια ανάκτησης της αξιοπιστίας της χώρας, τότε θα συνεχιστεί ο φαύλος κύκλος μειωμένων δημοσιονομικών εσόδων και περαιτέρω αυτόματων περικοπών των δαπανών, με περισσότερες χρεοκοπίες και μεγαλύτερη ανεργία, που θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη πτώση εισοδημάτων, με αύξηση της εγκληματικότητας και με την αντίστροφη ροή της μετανάστευσης, αυτή τη φορά των εκπαιδευμένων παιδιών μας προς το εξωτερικό, όπως περίπου συνέβαινε στην εποχή των παππούδων μας και νωρίτερα, αλλά με ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Ετσι, το 2013 θα είναι η χρονιά στο μεταίχμιο ανάμεσα στην κρίση και (i) είτε στη σταθεροποίηση, την ελπίδα και τη μετέπειτα ανάκαμψη, (ii) είτε στην ακόμα μεγαλύτερη πτώση προς το σχετικό με τους εταίρους βιοτικό επίπεδο των δεκαετιών του '50 και '60.

Η έκρηξη της φούσκας. Η κρίση που βιώνουμε είναι το αποτέλεσμα δύο βαθένων και χρόνιων ανισορροπιών στην Ελλάδα: Πρώτων, της μακροχρόνιας έλλειψης ανταγωνιστικότητας και, δεύτερων, του πολυετούς δημοσιονομικού εκτροχιασμού, ο οποίος εντάθηκε την περίοδο 2007-2009. Οι ανισορροπίες σωρεύτηκαν και δημιούργησαν φούσκα βιο-

τικού επιπέδου, που εξερράγη στο τέλος του 2009, όταν η οικονομία, επηρεασμένη από την τότε διεθνή ύφεση, σταμάτησε να αναπτύσσεται και οι δανειστές μας θορυβήθηκαν από τα τεράστια ελλείμματα και το σωρευμένο δημόσιο χρέος. Εκτοτε οι εξελίξεις είναι γνωστές, αφού από το σύνολο των ξένων αγοραστών των ομολόγων μας, μόνον οι Ευρωπαίοι εταίροι -τα επίσημα κράτη- προθυμοποιήθηκαν να μας δανειζούν.

Οι εταίροι επέβαλαν τα Μνημόνια, που με τη σειρά τους επιδείνωσαν την αρχική ύφεση σε κρίση. Το μεγαλύτερο, όμως, μέρος της ευθύνης για την επιδείνωση το φέρουμε εμείς οι ίδιοι. Μπορεί τα Μνημόνια να ακολουθήσαν μια πολύ γρήγορη, έστω και «βάρβαρη», δημοσιονομική συρρίκνωση, αλλά η επιθετικότητα αυτή ήταν κυρίως αποτέλεσμα της απώλειας αξιοπιστίας εκ μέρους μας, αφού για μεγάλο χρονικό διάστημα αρνηθήκαμε να προχωρήσουμε σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που δεν είχαν δημοσιονομικό, παρά μόνο πολιτικό κόστος. Η σύγκριση της πορείας της Ελλάδας και της Ιρλανδίας στη διάρκεια της κρίσης το καταδεικνύει με σαφήνεια.

Νέα αρχή με την κυβέρνηση Παπαδήμου. Η κυβέρνηση Παπαδήμου, που ξεκίνησε στα μέσα Νοεμβρίου του 2011, σταμάτησε την προηγουμένη επιταχυνόμενη διολίσθηση. Με πολύ σκληρή δουλειά απέφυγε την έξωση της Ελλάδας από το ευρώ και κληροδότησε στη μετέπειτα κυβέρνηση ένα μικρότερο δημόσιο χρέος μέσω του PSI, ένα τεράστιο πακέτο νέων ευρωπαϊκών πόρων ύψους 130 δισ. ευρώ και ένα νέο πιο ευέλικτο οικονομικό πρόγραμμα, στο οποίο η δημοσιονομική προσαρμογή θα ήταν συνάρτηση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας. Η διετής επιμήκυνση στη δημοσιονομική προσαρμογή που συμφωνήθηκε πρόσφατα, ήταν αποτέλεσμα αυτής της ευελιξίας που νωρίτερα κληροδοτήθηκε. Η κυβέρνηση Παπαδήμου έφερε τη μεγάλη ανατροπή στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είχαν βαλτώσει για τουλάχιστον ένα χρόνο

Για να υπάρχουν πιθανότητες επιτυχίας, απαιτείται σήμερα μια μεγάλη προσηκτική στροφή προς περισσότερη εγκώρια παραγωγή και λιγότερη εγκώρια κατανάλωση.

Οι πιθανότερες επιτυχίες αν είναι μεγάλες αν η κυβέρνηση κρατήσει ψηλά τους ρυθμούς δουλειάς και, κυρίως, αν όλοι οι πολίτες συμμετέχουν στην κοινή προσπάθεια.

νωρίτερα, ενώ απέδειξε χωρίς τυμπαλοκρουσίες και λαϊκισμούς ότι ορισμένοι πολιτικοί κάνουν ακριβώς αυτά που υπόσχονται, ότι η Ελλάδα των νοικοκυριών και των σκληρά εργαζομένων μπορεί να τα καταφέρει. Στη συνέχεια, με τη διπλή εκλογική αναμέτρηση και τον αναγκαίο χρόνο προσαρμογής της νέας κυβέρνησης, χάθηκαν αρκετοί μήνες από τη δουλειά που απαιτείται, προτού η νέα κυβέρνηση βρει τον ρυθμό της.

Τι απαιτείται σήμερα και οι πιθανότερες επιτυχίες. Σήμερα απαιτείται μια μεγάλη στροφή προς περισσότερη εγκώρια παραγωγή και λιγότερη εγκώρια κατανάλωση. Η στροφή, όμως, αυτή δεν πρέπει να γίνει γρήγορα. Η απότομη πτώση στην κατανάλωση χωρίς την ταυτόχρονη αντίστοιχη άνοδο στις επενδύσεις και τις εξαγωγές θα πα-

ρατείνει την ύφεση. Αυτή είναι μια δύσκολη ισορροπία ανάμεσα σε πολιτικές διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που οδηγούν στην ανακατανομή της προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών και σε πολιτικές που τονώνουν τη συνολική ζήτηση.

Οι πιθανότερες επιτυχίες θα είναι μεγάλες αν η κυβέρνηση κρατήσει ψηλά τους ρυθμούς δουλειάς και, κυρίως, αν όλοι οι πολίτες γίνουν κοινωνικοί του προβλήματος και συμμετέχουν στην κοινή προσπάθεια. Για τους συντηρητικούς νοικοκυραίους, πρέπει να γίνει σαφές ότι η Ελλάδα σήμερα έχει την ευκαιρία να αναγεννηθεί με σωστούς κανόνες λειτουργίας, όπου οι εργατικοί θα αμείβονται ανάλογα με τον κόπο τους. Για τους ριζοσπάστες πολίτες, πρέπει επίσης να γίνει κατανοητό ότι η «επανάσταση» είναι πλέον εδώ, μέσα στη χώρα μας, και

το αποτέλεσμά της θα το κρίνουμε με τη στάση μας εμείς οι ίδιοι, αν τελικά φέρουμε περισσότερη δημοκρατία και κοινωνική δικαιοσύνη ή αντίθετα περισσότερη αυταρχισμό. Για τους νέους, που σήμερα δεν βρίσκουν δουλειά, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι εργαζομαστε να φτιάσουμε μια οικονομία, που θα έχει τη δυνατότητα να παράγει αγαθά και υπηρεσίες ώστε να προσφέρει μια ικανοποιητική εργασία και ένα μισθό που θα μπορεί όχι μόνο να αποπληρώσει τα δανεικά, αλλά και να ξεπεράσει το βιοτικό επίπεδο των γονέων τους. Ελπίζουμε στο καλό σενάριο και στην ωριμότητα του Έλληνα.

* Ο κ. Γκίκας Α. Χαραούβελης (www.hardouvelis.gr) είναι καθηγητής στο Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Ο πολιτισμός μας, η γλώσσα μας είναι ό,τι έχουμε

Του **ΣΤΑΘΗ ΛΙΒΑΘΙΝΟΥ***

«Μόνο φως - τα χέρια μας»
Ιλιάδα, Ραψωδία Ο, μετ.: Δ. Μαρωνίτης

Αυτό το αναπάντεχο ξύπνημα της χώρας μας, σαν από εφιάλτη εν τω μέσω της νυκτός, παραήταν επώδυνο. Η χώρα παρουσίασε πυρετό, σπασμούς, έβγαλε αφρώδη από το στόμα που γρήγορα έγιναν επιθανάτιος ρόγχοι. Κι όμως, λίγο πριν, η χώρα είχε πέσει για ύπνο καρομένη, ξεγνοιαστή, όλο υποσχέσεις και λουλούδια με ψήφα ατελείωτο να νούρισμα που ψιθύριζε πως η γιορτή δεν θα τελειώσει ποτέ... Ετσι κάπως βρεθήκαμε όλοι μαζί στη μέση του ποθενά. Ή, όπως λέει κι ο ποιητής, «σε δάσος σκοτεινό».

Λένε πως για έναν καλλιτέχνη όσο χειρότερα γύρω του, τόσο καλύτερα μέσα του. Μπορεί. Λένε επίσης πως αν αύριο κλείσουν όλα τα θέατρα στην Ελλάδα δεν θα αλλάξει τίποτα. Ετσι κι αλλιώς, η οικονομία αποφασιίζει πλέον για όλα. Σε αυτό το

περίεργο ισοζύγιο μπορεί αλλά να χαθούν ανάδυνα, αλλά ένα είναι σίγουρο: τίποτα δεν θα κερδηθεί. Μεσ στις ακρότητες, τις φωνές και τους σπασμούς της εποχής, ατμόσφαιρα θα έλεγε κανείς εμφυλίου πολέμου, ο πολιτισμός και, ναι, δεν ντρέπομαι να το πω, ο θεατρικός μας πολιτισμός, είναι αυτός που θα ξανακερδίσει για λογαριασμό μας το χαμένο μας πρόσωπο. Τη μνήμη, όχι τη λαγνεία για το παρελθόν, μια μνήμη για το μέλλον.

Θα ήθελα πολύ το 2013, η γλώσσα μας αλλά και η θεατρική μας πραγματικότητα, συνυφασμένα αλγάωστε και τα δύο, να καταφέρουν να αναδείξουν ό,τι δεν πωλείται. Ο,τι δικό μας πραγματικό, ό,τι θα μπορούσαμε να προβάλουμε στο εξωτερικό χωρίς να ντρέπομαστε. Γιατί τώρα μας κοιτάνε όλοι. Η θεατρική τέχνη είναι ένα παράθυρο από το οποίο μπορεί να φωτίζει ζωγόνο αέρακι, όχι μόνο παρηγορητικό.

Τα θεατρικά έργα και οι παραστάσεις μας αλλά και η δουλειά των νέων Ελλήνων συγγραφέων πρέπει

Κοστούμια του Δ. Φωτόπουλου από παράσταση του Θεάτρου Τέχνης. Το θέατρο μας είναι κάτι που μπορούμε να προβάλουμε στο εξωτερικό χωρίς να ντρέπομαστε.

Τώρα πρέπει να επιβιώσουμε, να υπάρξουμε, να μη χάσουμε το αληθινό μας πρόσωπο.

να καταφέρουν να φτάσουν στους νεότερους.

Κορυφαία στιγμή στις ανάγκες του θεάτρου των χρόνων που έρχονται είναι η θεατρική παιδεία και θα ήθελα αυτή η χρονιά να σηματοδοτεί μεγάλες αλλαγές ακόμα και αν χρειαστεί κάποιος από εμάς να δουλέψουμε εθελοντικά γι' αυτό. Τα βή-

ματα πρέπει να γίνονται σταδιακά αλλά και σοφά σε κάθε τομέα της ζωής μας. Ανώτατη θεατρική παιδεία σημαίνει καλύτερο επίπεδο πολιτισμού, λιγότεροι άνεργοι νέοι πθοποιοί. Το θέατρο είναι μια ανώτατη θεατρική πνευματική δραστηριότητα του ανθρώπου και είναι αδιανόητη η ύπαρξη του σήμερα χωρίς μια σύγχρονη Ανώτατη Σχολή Σκηνοθεσίας Θεάτρου.

Για να μπορέσει το θέατρο να αγίζει με σύγχρονα αλλά και μεγάλα κλασικά κείμενα τις ψυχές ακόμα και των πιο απομακρυσμένων θεατών, εκεί όπου υπάρχει κλίψη και καφετήρα, όχι μόνο στο κέντρο αλλά παντού, χρειάζονται μορφωμένοι, πρωτόποροι που θα καθοδηγήσουν ηθοποιούς και κοινό, θα δημιουργήσουν νέα ρεύματα, θα θέσουν καινούργια ερωτήματα.

Τώρα που τα κρατικά χρήματα λιγοστεύουν, έρχεται η στιγμή που πνευματικά ιδρύματα αλλά και θέατρα θα πρέπει ν' απλώσουν ευλαβικά το χέρι και να μαζέψουν τα προς το ζην. Θα ήθελα το 2013, όσοι κό-

πτονται για την ελληνικότητά τους αλλά και όσοι σκέφτονται γενναϊόδωρα, να δουν πόσο σημαντικό είναι να βρεθούν τον πολιτισμό κι έτσι να βοηθούν στην πρώτη γραμμή της χώρας.

Τέλος, δεν βλέπω τον λόγο γιατί πρέπει ν' αναμιασώμε τα λάθη μας και τα ελαττώματά μας ξανά και ξανά και το πως καταναλώσαμε τα χρήματα όλων των επόμενων γενεών, γιατί αυτό κάναμε, και το πως και γιατί δεν φροντίσαμε για τη δύσκολη στιγμή. Μια χώρα που ψυχορραγεί δεν τη βάζεις στο ντιβάνι της ψυχανάλυσης. Θα έρθει, και πρέπει να έρθει, η ψυχράση ώρα της κρίσης και της αποτίμησης. Τώρα πρέπει να επιβιώσουμε, να υπάρξουμε, να μη χάσουμε το αληθινό μας πρόσωπο. Το θέατρο είναι τόπος μνήμης και ανασύνταξης της ανθρώπινης ψυχής.

Ο πολιτισμός μας, η γλώσσα μας, το θέατρο είναι ό,τι έχουμε.

Είναι ό,τι μας απέμεινε.

* Ο κ. Στάθης Λιβαθινός είναι σκηνοθέτης του Θεάτρου.